

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības loma ES un Kosovas attiecībās"

(2012/C 181/05)

Ziņotājs: **Ionut SIBIAN kgs**

Komisārs *Maroš Šefčovič* un komisārs *Štefan Füle* 2011. gada 22. septembra vēstulē aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Pilsoniskās sabiedrības loma ES un Kosovas attiecībās".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2012. gada 6. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 479. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada 28. un 29. martā, ar 145 balsīm par, 5 balsīm pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

EESK izpētes atzinumā par pilsoniskās sabiedrības lomu ES un Kosovas attiecībās ir ņemta vērā Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcija Nr. 1244 (1999).

Šajā atzinumā ir apkopota virkne ieteikumu, kas adresēti gan Eiropas Komisijai, gan Kosovas varas iestādēm. EESK pauž gatavību atbalstīt Eiropas Komisijas pasākumus, kuru mērķis ir stiprināt gan pilsoniskās sabiedrības lomu Kosovā, gan arī ES un Kosovas pilsoniskās sabiedrības attiecības.

1.1 EESK aicina Kosovas valdību veikt piemērotus pasākumus, kas mazākumtautībām ļautu droši un brīvi pārvietoties visā teritorijā, jo tie ir samierināšanās un savstarpējas uzticēšanās priekšnoteikums.

1.2 Eiropas Komisijai būtu jāsadarbojas ar Kosovas valdību un plašsaziņas līdzekļu organizācijām valstī nolūkā atbalstīt plašsaziņas līdzekļu brīvību un profesionālismu žurnālistikā.

1.3 EESK aicina Kosovas valdību valsts ekonomikas attīstības stratēģijas izstrādes procesā apspriesties ar pilsonisko sabiedrību un sociālajiem partneriem. Kosovas valdībai un Eiropas Komisijai par visaugstāko prioritāti būtu jāizvirza jauniešu un sieviešu iekļaušana darba tirgū. Īpaša uzmanība būtu jāpiešķir lauku attīstības, ilgtspējīgas lauksaimniecības un lauksaimnieku apvienību atbalstam.

1.4 EESK uzdevums būtu sniegt ieguldījumu Kosovas Sociālo un ekonomikas lietu padomes nostiprināšanā, iesaistoties debatēs ar svarīgākajiem sociālajiem dalībniekiem un daloties

savā zinātnībā un speciālajās zināšanās. Arī Eiropas Komisijai būtu jāsniedz spēcīgs atbalsts Kosovas Sociālo un ekonomikas lietu padomei. Kosovas valdībai budžetā būtu jāparedz īpaša pozīcija Kosovas Sociālo un ekonomikas lietu padomes darbībai.

1.5 EESK iesaka Kosovas Darba lietu ministrijai izstrādāt pārredzamu un taisnīgu mehānismu, kas ļautu finansēt sociālo partneru iniciatīvas.

1.6 Lai arī statuss Kosovai neļauj būt par SDO konvenciju dalībnieci, Kosovas valdībai būtu jāpanāk tiesību aktu un prakses atbilstība minētajām konvencijām.

1.7 EESK uzskata, ka sociālo partneru pārstāvjiem obligāti jāpiedalās Eiropas integrācijas lietu nacionālās padomes izveidē.

1.8 Kosovas valdībai būtu labāk jāievieš tiesību akti par drošu un brīvu piekļuvi publiskajai informācijai.

1.9 Saistībā ar Kosovas Korupcijas apkarošanas nacionālās padomes izveidošanu 2012. gada februārī EESK pauž cerību, ka pilsoniskās sabiedrības rīcībā būs efektīvi līdzekļi, kas tai ļaus sniegt reālu ieguldījumu korupcijas apkarošanā.

1.10 Kosovas valdībai būtu jāņem vērā pilsoniskās sabiedrības sagatavotais stratēģiskais satvars un jārada juridiskie un institucionālie nosacījumi, kas vajadzīgi strukturētam dialogam un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai lēmumu pieņemšanā. Kosovas parlamentam būtu jārada institucionālais forums, kas nodrošinātu regulāru dialogu ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

1.11 Eiropas Komisijai būtu arī turpmāk jāatbalsta pilsoniskās sabiedrības tīklu veidošana Kosovā, lai atvieglotu dialogu ar varas iestādēm un veidotu kontaktus ar pastāvošajiem Eiropas pilsoniskās sabiedrības forumiem.

1.12 Eiropas Komisijai būtu jāpalīdz Kosovai valdībai izveidot tiesisko un fiskālo pamatu, kas nodrošinātu Kosovai pilsoniskās sabiedrības ilgtermiņa darbību. Kosovai valdībai būtu jāradā pārredzami publiskā finansējuma mehānismi pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Turklāt EESK iesaka Kosovai valdībai izveidot valsts fondu pilsoniskajai sabiedrībai.

1.13 EESK iesaka Pirmspievienošanos palīdzības instrumenta (IPA) ietvaros pilsoniskajai sabiedrībai paredzēto EK finansējumu vienādi sadalīt starp tiem, kas sekmē demokrātiju un tiesiskumu, un tiem, kuri veicina sabiedrības un ekonomikas attīstību. Projektu iesniegšanas konkurss IPA ietvaros būtu jāplāno tā, lai finansējums būtu pieejams visiem.

1.14 Eiropas Komisijai būtu jāapsver iespējas, kā iespējams atvieglot mazāku pilsoniskās sabiedrības organizāciju piekļuvi Komisijas programmām un atbalstīt ilgtermiņa iniciatīvas.

1.15 Eiropas Komisijai būtu jāatrod risinājumi, kā iespējams atvieglot sociālo partneru piekļuvi pilsoniskajai sabiedrībai paredzētajam IPA finansējumam. Pamatojoties uz programmu "Atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai", varētu radīt īpašas programmas sociālajiem partneriem. Arodbiedrībām ir nepieciešamas īpašas IPA programmas, kas tām ļautu uzlabot veiktspēju.

1.16 EESK pārliecināti atbalsta pilsoniskās sabiedrības organizāciju un sociālo partneru iesaistīšanu to valsts prioritāšu izvirzīšanā, kurām būtu paredzēts IPA atbalsts.

1.17 EESK apstiprina, ka tā ir ieinteresēta un gatava kopā ar Eiropas Komisiju vadīt pilsoniskās sabiedrības pilnsapulces, kas katru gadu notiek saistībā ar Stabilizācijas un asociācijas procesa dialogu (SAP dialogi).

2. Atzinuma izstrādes konteksts

2.1 Ārējie dalībnieki Kosovā

2.1.1 Kosovai parlaments 2008. gada 17. februārī pasludināja neatkarību. Kosovai varas iestādes apņēmas pilnībā ieviest Ahtisaari ierosināto visaptverošo priekšlikumu par statusu un

pieņēma jaunu konstitūciju, kurā atspoguļota minētā apņemšanās. Parlaments aicināja Eiropas Savienību īstenot misiju tiesiskuma jomā (EULEX). Tā arī aicināja valstu grupu⁽¹⁾ izveidot starptautisku civilu biroju, kas pārraudzītu Ahtisaari plāna īstenošanu. Starptautiskam civilam pārstāvim ir tiesības atcelt tiesību aktus un lēmumus, kas, viņaprāt, ir pretrunā Ahtisaari ierosinātajam visaptverošajam priekšlikumam par statusu.

2.1.2 Lai arī pakāpeniski samazinās to klātbūtne, NATO vadīti militārie spēki jeb Starptautiskie Miera uzturēšanas spēki Kosovā (KFOR) turpina rūpēties par drošību visā Kosovā, savukārt Kosovai policija ir pārņēmusi atbildību aizsargāt lielāko daļu kultūras un reliģisku vietu un lielāko daļu robežu.

2.1.3 Starptautiskā Tiesa 2010. gada jūlijā pieņēma konsultatīvu atzinumu par Kosovai neatkarību un atzina, ka tās neatkarības deklarācija nav pretrunā starptautiskajām tiesībām.

2.2 ES pieeja attiecībā uz Kosovu

2.2.1 22 no 27 ES dalībvalstīm ir atzinušas Kosovai neatkarību, taču tas, ka Eiropas Savienībā nav vienotas nostājas attiecībā uz Kosovai statusu, neattur Eiropas Savienību no pievēršanās Kosovai. Ar Kosovai varas iestādēm uzturēto attiecību intensitāte piecās valstīs (Kipra, Grieķija, Rumānija, Slovākija un Spānija), kas nav atzinušas Kosovu, ir ļoti atšķirīga.

2.2.2 Kosova ir iekļauta stabilizācijas un asociācijas procesā (SAP), taču tā ir reģionā vienīgā valsts, kurai nav līgumattiecību ar ES, un tādēļ tā nevar parakstīt stabilizācijas un asociācijas nolīgumu (SAN). SAP dialoga ietvaros 2010.–2011. gadā notika astoņas sanāksmes (septiņas sanāksmes, kurās uzmanība tika pievērsta konkrētām nozarēm, un viena pilnsapulce), tostarp apspriešanās ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, par svarīgākajām ES *acquis* sadaļām.

2.2.3 Pamatojoties uz 2010. gada septembrī pieņemto ANO rezolūciju par Kosovu, 2011. gada martā ar ES starpniecību tika uzsākts Belgradas un Prištinas dialogs. Minētā dialoga mērķis ir atrast praktiskus risinājumus reģionālās sadarbības, tirdzniecības, pārvietošanās brīvības un tiesiskuma jomā (sk. 3.3. punktu).

2.2.4 Eiropas Parlaments 2010. gada jūlijā pieņēma rezolūciju par Kosovu, kurā aicināja ES dalībvalstis vienoties par kopēju nostāju attiecībā uz Kosovu. Eiropas Parlaments uzsvēra, ka izredzes pievienoties Eiropas Savienībai būs spēcīgs stimuls Kosovā nepieciešamo reformu veikšanai, un aicināja īstenot praktiskus pasākumus, lai šīs izredzes kļūtu reālākas gan valdībai, gan iedzīvotājiem. Eiropas Komisija 2012. gada janvārī uzsāka ar Kosovu dialogu par vīzu režīma liberalizēšanu.

⁽¹⁾ Austrija, Beļģija, Bulgārija, Horvātija, Čehijas Republika, Dānija, Igaunija, Somija, Francija, Vācija, Ungārija, Īrija, Itālija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Slovēnija, Šveice, Zviedrija, Turcija, Apvienotā Karaliste un Amerikas Savienotās Valstis.

2.2.5 Kosova izmanto Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu (IPA), stabilitātes instrumentu, Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumentu un citus finansējuma avotus. Kosova piedalās vairākiem atbalsta saņēmējiem paredzētās IPA programmās. Indikatīvs daudzgadu plānošanas dokuments 2011.–2013. gadam tika pieņemts 2011. gada 27. jūnijā. Ciešā sadarbībā ar Eiropas integrācijas lietu ministriju un valsts iestādēm 2011. gadā no IPA ikgadējā programmā paredzētajiem līdzekļiem tika piešķirti kopā EUR 68,7 miljoni. ES pirmspievienošanās palīdzība ir paredzēta, lai atbalstītu tiesiskumu, ekonomiku, tirdzniecību un rūpniecību, kā arī publiskās administrācijas reformas.

2.3 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas darbība saistībā ar pilsonisko sabiedrību Kosovā

2.3.1 ES paplašināšanās un Rietumbalkānu valstu progress virzībā uz dalību Eiropas Savienībā ir viena no EESK prioritātēm ārējo attiecību jomā. Ārējo attiecību specializētā nodaļa ir izstrādājusi iedarbīgus instrumentus, kas ļauj sasniegt tās svarīgākos mērķus, proti, atbalstīt pilsonisko sabiedrību Rietumbalkānos un uzlabot tās spēju būt par valdību partneri ceļā uz pievienošanos Eiropas Savienībai.

2.3.2 Kontaktgrupa sadarbībai ar Rietumbalkāniem — pastāvīga iekšējā struktūrvienība, ko EESK izveidojusi 2004. gadā — ir svarīgākais instruments EESK darbības koordinēšanai šajā jomā. Viens no kontaktgrupas uzdevumiem ir novērot politiskās, ekonomiskās un sociālās situācijas izmaiņas Rietumbalkānu valstīs, kā arī pārmaiņas ES un Rietumbalkānu valstu attiecībās. Turklāt kontaktgrupa sekmē EESK un Rietumbalkānu pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbību.

3. Politiskie notikumi Kosovā

3.1 Svarīgākie dati un skaitļi par Kosovu

3.1.1 2011. gada noslēgumā Kosovu bija atzinušas 86 ANO dalībvalstis, tostarp 22 ES dalībvalstis.

3.1.2 Kosova, kuras iedzīvotāju skaits ir aptuveni 2 miljoni, ir viena no nabadzīgākajām Eiropas valstīm. Atbilstīgi Pasaules Bankas aplēsēm iekšzemes kopprodukts (IKP) ir EUR 1 760 uz iedzīvotāju. Saskaņā ar jaunākajiem pieejamajiem datiem (2006. gads) tiek lēsts, ka 45 % iedzīvotāju iztikas līdzekļi ir mazāki par valstī noteikto nabadzības līmeni un 17 % iedzīvotāju ir ārkārtīgi nabadzīgi. Daudzi kosovieši ir pārcēlušies uz dzīvi ārzemēs, un tā ir viena no Eiropas valstīm, kurā ir vislielākais gados jaunu iedzīvotāju īpatsvars.

3.1.3 No iedzīvotāju kopējā skaita 90 % ir albāņi, 6 % ir serbi, atlikušie 4 % ir bosnieši, turki, romi, aškali un ēģiptieši. Albāņu vairākums un mazākumtautības, kas nav serbi, atzīst Kosovu par leģitīmu valsti. Lielākā daļa serbu kopienas pārstāvju iebilst pret Kosovas valsts statusu. Sabiedrībā starp Kosovas albāņiem un Kosovas serbiem vēl joprojām pastāv ievērojama

rezervēti. Kosovas serbiem valsts ziemeļdaļā ir liela *de facto* autonomija. Citās Kosovas daļās viņi dzīvo pārsvarā lauku apdzīvotības. Nopietns serbu kopienas izolācijas iemesls līdztekus politiskajiem apsvērumiem joprojām ir valoda. Anklāvos dzīvojošie Kosovas serbi tiek diskriminēti, un tādējādi tiek ietekmēta viņu ikdienas dzīve un ierobežotas darba iespējas. Viņiem nav tādu pašu iespēju kā Kosovas albāņiem piekļūt Kosovas administrācijai un dažādiem sociālajiem pakalpojumiem, piemēram, slimnīcām. Viņu pārvietošanās brīvībai Kosovā ir praktiski ierobežojumi. Serbi turpina izbraukt no Kosovas.

3.1.4 Kosovas ziemeļdaļā un vietās, kur dzīvo lielākoties serbi, kopš 1999. gada veselības aprūpes, izglītības, tieslietu un sociālo pakalpojumu jomā paralēli darbojas identiskas iestādes. Tās saņem atbalstu no Serbijas un lielā mērā ir pakļautas tās kontrolei. Liela daļa Kosovas serbu, galvenokārt ziemeļdaļā, joprojām boikotē valsts vēlēšanas un sadarbību ar Kosovas varas iestādēm. Pārējā valsts daļā Kosovas serbi aizvien vairāk piedalās vēlēšanās un ir pārstāvēti vietējās un valsts iestādēs (tostarp valdībā un parlamentā). Pašvaldības, kuru iedzīvotāji ir galvenokārt serbi, boikotē decentralizācijas procesu, ar ko paredzēts izveidot jaunas pašvaldības, kurās iedzīvotāju lielākais īpatsvars būtu mazākumtautības un kurām būtu lielākas pilnvaras.

3.2 Attiecības ar kaimiņvalstīm

3.2.1 No visām kaimiņvalstīm vislabākās attiecības Kosovai ir ar Albāniju. Albānija bija un vēl joprojām ir tā, kas ļoti aktīvi cenšas panākt Kosovas atzīšanu un veic lobbēšanu, lai Kosovu iekļautu reģionālajās iniciatīvās.

3.2.2 Kosovai ir labas attiecības ar bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku. Robežu demarkācija ir noslēgusies, un ir izveidotas labas diplomātiskās attiecības.

3.2.3 Kosova un Melnkalne ir vienojušās pabeigt robežu demarkācijas procesu. Melnkalne iepriekš izvirzīja prasību, ka melnkalniešu mazākumtautība Kosovā jāatzīst konstitucionāli, pirms abas valstis apmainās ar vēstniekiem un ir pabeigta demarkācija. Melnkalniešu kopiena ir beidzot atzīta ar Likumu par kopienām, un paredzams, ka abas valstis tuvākajā nākotnē izveidos diplomātiskās attiecības.

3.2.4 Bosnija un Hercegovina, kā arī Serbija ir vienīgās kaimiņvalstis, ar kurām Kosovai nav oficiālu politisko attiecību. Ekonomiskās attiecības vēl aizvien ir asimetriskas, jo Serbija ir lielākā eksportētāja uz Kosovu, savukārt Kosova vēl neseno nevarēja eksportēt uz Serbiju. ES ir starpniecē tehniskajās sarunās starp Prištinu un Belgradu. Darba kārtībā sarunās ar Serbiju ir iekļauti tādi jautājumi kā tirdzniecības blokādes atcelšana pret Kosovu, Serbijas gaisa telpas izmantošana, to pasažieru, kuriem ir Kosovas pasas, vai Kosovā reģistrētu transportlīdzekļu tranzīts, kā arī Kosovas dalība reģionālajos forumos. Kosova un Serbija 2012. gada februārī panāca vienošanos par reģionālo sadarbību un robežu šķērsošanas režīmu.

3.3 Aktuāli jautājumi

3.3.1 Starp etniskajām grupām joprojām pastāv saspīlētas attiecības, jo Kosovas ziemeļdaļā ir nestabils stāvoklis un Kosovas serbu mazākumtautība un Serbija atsakās atzīt Kosovas neatkarību un jaunās institūcijas. Turklāt dažas Kosovas albāņu grupas neatbalsta to, ka starptautiski spēki uzrauga Kosovas neatkarību.

3.3.2 Kosovas ziemeļdaļā situācija saasinājās 2011. gada jūlijā, kad Kosova pieņēma lēmumu noteikt embargo Serbijas precēm, lai reaģētu uz to, ka kopš 2008. gada Serbija atsakās ielaist preces, jo tā neatzīst Kosovas muitas zīmogu. Vienpusēja Kosovas policijas izvietošana divos valsts ziemeļdaļas kontrolpunktos uz robežas ar Serbiju izraisīja vardarbīgu sadursmi, kuras rezultātā dzīvību zaudēja viens Kosovas policists. Situācijas nomierināšanos izdevās panākt, pateicoties NATO vadītiem militārajiem spēkiem jeb KFOR.

3.3.3 Izmantojot Belgradas un Prištinas dialogu, kura starpniecē ir ES, 2011. gada septembrī tika atrisināts muitas zīmoga jautājums. Pēc vienošanās īstenošanas valsts ziemeļdaļā tika rīkotas daudzas blokādes. Bija arī vardarbīgi starpgadījumi. Ņemot vērā situāciju Kosovas ziemeļdaļā, Serbija septembra beigās pārtrauca līdzdalību iepriekš minētajā dialogā, kura starpniecē ir ES, un pie sarunu galda atgriezās 2011. gada novembrī.

4. Ekonomiskā situācija Kosovā

4.1 Situācija pēc konflikta

4.1.1 Kosovā oficiālais bezdarba līmenis ir 40 %. Tas ir augstākais rādītājs reģionā un būtiski pārsniedz Eiropas Savienības vidējo. Ņemot vērā Kosovas plašo ēnu ekonomikas sektoru, šie dati jāvērtē piesardzīgi, jo patiesais bezdarba līmenis varētu būt vēl augstāks. Sieviešu vidū bezdarbs ir lielāks, kā arī tā ir nozīmīga problēma jauniešiem. Katru gadu darba tirgū ienāk 30 000 jauniešu, taču ar pašreizējo ekonomikas izaugsmes tempu nav iespējams nodrošināt tik daudz jaunu darbvietu. Vēl viens smags jautājums ir nabadzība — aptuveni 20 % iedzīvotāju iztiek ar mazāk nekā vienu *euro* dienā.

4.1.2 Ekonomika joprojām lielā mērā ir atkarīga no naudas pārvedumiem un donoru palīdzības. Kosovas ekonomiku ietekmē pēckara nestabilitāte, izjauktas tirdzniecības saites un nepietiekamas investīcijas infrastruktūrā. Milzīgais ārkārtas palīdzības un atjaunošanas darbu apjoms, kas pamatojās galvenokārt uz starptautisko donoru palīdzību, nodrošināja to, ka pēc 2000. gada ekonomikas izaugsme vairākus gadus bija divciparu skaitlis. Tiešo ārvalstu investīciju trūkuma un ārkārtīgi augstā tirdzniecības deficīta dēļ pierādījies, ka tādu izaugsmes tempu nav iespējams ilgi saglabāt. Kopš 2007. gada Kosovā neto ārvalstu investīciju apjoms ir pastāvīgi samazinājies un no 19 % sarucis līdz 7,1 % no IKP. Ēnu ekonomikas darbība ir plaša, bet nodokļu iekasēšana — ļoti nepilnīga.

4.1.3 Lai gan pasaules finanšu un ekonomikas krīze ir relatīvi maz ietekmējusi valsts ekonomiku, jo Kosovas starptautiskā

integrācija ir neliela, tomēr krīzes negatīvā ietekme bija jūtama lielākoties tādējādi, ka samazinājās naudas pārvedumi, eksports un tiešās ārvalstu investīcijas.

4.1.4 Kosovas ekonomiku lielākoties veido pakalpojumu nozare (68 %), pārējās nozares — rūpniecība (20 %) un lauksaimniecība (12 %) — ir samērā nelielas. Kosovas iedzīvotāju lielākā daļa dzīvo lauku apvidos. Lauksaimnieciskā darbība notiek uz maziem zemes pleķiņiem, un tāpēc tā lielākoties ir neefektīva un vienīgi mājsaimniecības vajadzībām. Tas liedz izveidoties spēcīgai un iedzīvotājus pārstāvošai pilsoniskajai sabiedrībai, kas pievērstos lauksaimniecības un lauku attīstības jautājumiem.

4.1.5 Korupcija joprojām ir plaši izplatīta un būtiski ietekmē valsts ekonomiskās izaugsmes izredzes. *Transparency International* izveidotajā sarakstā Kosova pēc korupcijas aplēšu indeksa ir ierindota 110. vietā un novērtēta kā viena no visvairāk korumpētajām valstīm Eiropā.

4.1.6 Valdībai nav valsts ekonomikas attīstības stratēģijas; to vajadzētu izstrādāt, turklāt apspriežoties ar sociālajiem partneriem un citiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem.

5. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju pašreizējā situācija un nozīme

5.1 Sociālais dialogs

5.1.1 Tiek lēsts, ka kopējais arodbiedrību locekļu skaits ir aptuveni 60 000. Publiskajā sektorā iesaiste arodbiedrībās ir ļoti izplatīta — apmēram 90 % valsts ierēdņu ir arodbiedrības biedri. ⁽²⁾ Tā kā tagad likumā ir atļauts arodbiedrības veidot arī privātajā sektorā, viens no lieliem, arodbiedrībām priekšā stāvošiem uzdevumiem ir tās izveidot uzņēmumos. Apsekojumos 5,09 % ⁽³⁾ iedzīvotāju norāda piederību kādai no arodbiedrībām.

5.1.2 **Darba likums**, kas stājās spēkā 2010. gada decembrī, tika uzskatīts par vienu no svarīgākajiem tiesību aktiem, kas Kosovā jebkad pieņemts. ⁽⁴⁾ Par šo likumprojektu tika rīkotas vairākas apspriešanās, galvenokārt starp darba devēju apvienībām un arodbiedrībām, bet tajās iesaistījās arī īpaša parlamentārā komiteja un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Likumu pieņēma vienprātīgi trešā likumdošanas perioda pēdējā plenārsesijā, parlamenta atlaišanas dienā un neskatoties uz valdības atkārtoti izrādītu opozīciju, jo tā uztraucās, ka likums varētu kļūt par slogu budžetam. Arodbiedrības draudēja likuma neapstiprināšanas gadījumā boikotēt vēlēšanas.

⁽²⁾ Kushtrim, Shaipi (2011) "Annual Review 2010 on Labour Relations and Social Dialogue in South East Europe: Kosovo", Regional Project for Labour Relations and Social Dialogue in South East Europe, Friedrich Ebert Stiftung, 2011. gada janvāris.

⁽³⁾ "Better Governance for a Better Impact. A Call for Citizens", The CIVICUS Civil Society Index Analytical Country Report for Kosovo, Kosovar Civil Society Foundation (KCSF), 2011. gada marts.

⁽⁴⁾ "Labour Law: its implementation in the first six months", GAP Policy Brief, The Institute for Advanced Studies GAP, 2011. gada septembris.

5.1.3 **Kosovas Sociālo un ekonomikas lietu padome** tika izveidota 2009. gadā. Jau kopš paša sākuma tās darbību ir traucējusi Kosovas Tirdzniecības kameras un Kosovas Neatkarīgo arodbiedrību savienības (BSPK) pretestība tam, ka padomē iesaistītos pārstāvji arī no citām darba devēju organizācijām (Kosovas Uzņēmēju alianses) vai arodbiedrībām (Kosovas Brīvo arodbiedrību konfederācijas, KSLK). Neskatoties uz iekšējām nesaskaņām, padomē regulāri ir notikušas sanāksmes.

5.1.4 Kosovas Sociālo un ekonomikas lietu padomei trūkst spēju un līdzekļu efektīvam darbam.

5.1.5 **Sociālajiem partneriem nav ierādīta svarīga loma ne Eiropas integrācijas procesā, ne ekonomikas attīstības procesā.** Kosovas valdībai vajadzētu izveidot piemērotu tiesisko bāzi, kas palielinātu sociālo partneru iesaisti un pārstāvību minētajos procesos.

5.1.6 Nodarbinātības ministrija patlaban piešķir finansējumu sociālo partneru projektiem, taču nav ne skaidru kritēriju, ne procedurālu noteikumu.

5.2 Pilsoniskais dialogs

5.2.1 Kosovas pilsoniskās sabiedrības aizsākumi meklējami 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā, pēc komunisma sabrukšanas Viduseiropā un Austrumeiropā. Kosovas tobrīd ļoti specifiskā situācija bija par pamatu tam, ka pilsoniskā sabiedrība attīstījās par svarīgu daļu no veselas paralēlas sistēmas un pilsoņu pretošanās kustības pret serbu režīmu. Pilsoniskās sabiedrības galvenās darbības jomas bija humānā palīdzība un cilvēktiesību aizsardzība, kā arī pilsoņu kustības ar plašu sabiedrības atbalstu. Pēc visu Kosovas albāņu pieteiktā boikota serbu iestādēm un tā kā trūka sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu, pilsoniskā sabiedrība uzņēmās lomu būt par galveno pakalpojumu sniedzēju.⁽⁵⁾

5.2.2 Pēc kara pilsoniskā sabiedrība ātri pielāgojās situācijai un pievērsās tādām jaunām vajadzībām kā ārkārtas palīdzība, atjaunošanas darbi un etnisko grupu samierināšana. Starptautisko donoru lielos apmēros piegādātās finanšu un tehniskās palīdzības iespaidā pilsoniskās sabiedrības organizāciju skaits būtiski palielinājās. Tomēr saskaņā ar aplēsēm no vairāk nekā 6 000 reģistrētajām NVO šobrīd (2010. gadā) joprojām aktīvas vai daļēji aktīvas ir mazāk nekā 10 %.⁽⁶⁾

5.2.3 Patlaban Kosovas pilsoniskās sabiedrības organizācijas saskaras ar līdzīgām problēmām, kādas ir citās reģiona valstīs⁽⁷⁾, jo lielākā daļa šo organizāciju joprojām lielā mērā ir atkarīgas no starptautiskā finansējuma (tiek lēsts, ka vairāk nekā 70 % no pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzekļiem piegādā ārvalstu donori). Tāpēc pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir kļuvušas vairāk orientētas uz donoriem, tām mazāk rūp vietējās sabiedrības vajadzības, un, ņemot vērā, ka nākotnē starptautiskie līdzekļi pilsoniskajai sabiedrībai varētu samazināties, to pastāvēšanas izredzes ir apšaubāmas. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas saskaras ar leģitimitātes problēmu, jo tās vairs nav pilnībā saistītas ar sabiedrības daļu, ko tās pārstāv.

5.2.4 Daudzi donori ir nolēmuši turpmāk vairs tik daudz neieguldīt Kosovā, un kopējais pilsoniskajai sabiedrībai pieejamo līdzekļu apjoms samazinās. Tas, ka lielākoties atbalsts tiek saņemts īstermiņa projektiem, nevis kā institucionāls ilgtermiņa atbalsts, padara pilsoniskās sabiedrības organizāciju finansiālās un cilvēkresursu stabilitātes nodrošināšanu par ļoti grūtu uzdevumu.⁽⁸⁾

5.2.5 Eiropas Komisija 2011. gada decembrī apņēmas panākt vienošanos, ka, neskarot dalībvalstu nostājas par tās statusu, Kosova varētu piedalīties ES programmās. Šajā saistībā gan EK, gan Kosovas valdībai būtu jānodrošina, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas tiek iesaistītas konkrētu projektu izstrādē un īstenošanā.

5.2.6 Problēmas ar Kosovas starptautisko atzīšanu tieši ietekmē Kosovas pilsoniskās sabiedrības starptautiskos kontaktus. Vairāki starptautiski un Eiropas Savienības sadarbības tīkli nepieņem locekļus no Kosovas. Neskatoties uz šiem šķēršļiem, Kosovas pilsoniskā sabiedrība ir pārstāvēta dažādos reģionālos un Eiropas forumos, un tai ir plašāki starptautiski kontakti nekā jebkuram citam šīs valsts sektoram. Būtu jāveicina Kosovas pilsoniskās sabiedrības iesaiste reģionālajās programmās.

5.2.7 2008. gadā pieņemtā Konstitūcija aizsargā vārda un preses brīvību, izņemot etniskā naida kurināšanu. Pilsoniskā sabiedrība uzskata, ka kopumā tā var brīvi kritizēt valdību, un tikai dažas pilsoniskās sabiedrības organizācijas ziņo par nelikumīgiem ierobežojumiem vai uzbrukumiem no vietējā līmeņa vai centrālās valdības puses. Tomēr tiek norādīts, ka ar valdību cieši saistīti plašsaziņas līdzekļi tiek izmantoti pret pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām un indivīdiem, kas kritizē valdību. Lai gan Kosovā darbojas daudzi un dažādi drukāti un elektroniski plašsaziņas līdzekļi, tomēr bailu no soda dēļ pētnieciskā žurnālistika joprojām ir retums. Tas, ka plašsaziņas līdzekļi ir finansiāli atkarīgi no valdības reklāmām, liek apšaubīt redakcionālo neatkarību.

⁽⁵⁾ "Better Governance for a Better Impact. A Call for Citizens", The CIVICUS Civil Society Index Analytical Country Report for Kosovo, Kosovar Civil Society Foundation (KCSF), 2011. gada marts.

⁽⁶⁾ "Better Governance for a Better Impact. A Call for Citizens", The CIVICUS Civil Society Index Analytical Country Report for Kosovo, Kosovar Civil Society Foundation (KCSF), 2011. gada marts.

⁽⁷⁾ "The 2010 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia", United States Agency for International Development (USAID).

⁽⁸⁾ "Better Governance for a Better Impact. A Call for Citizens", The CIVICUS Civil Society Index Analytical Country Report for Kosovo, Kosovar Civil Society Foundation (KCSF), 2011. gada marts.

5.2.8 **NVO pamatlukums** nodrošina ātru un vieglu reģistrācijas procedūru un ietver NVO izveides, darbības un darbības izbeigšanas pamatnoteikumus. Papildu tam esošais tiesiskais regulējums, kas attiecas uz pilsonisko sabiedrību, netiek uzskatīts par apmierinošu: organizācijām, kas darbojas sabiedrības interesēs, ir ļoti maz priekšrocību, potenciālajiem donoriem paredzētās nodokļu atlaides ir nelielas, un pilsoniskā dialoga process joprojām nav oficiāli noteikts. Likumos par pievienotās vērtības nodokli, muitu, uzņēmumu ienākuma nodokli un fizisko personu ienākuma nodokli būtu jānorāda nodokļu atlaides nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas sabiedrības labā. Vietējā filantropija ir tikai iedīglī. Lai no filantropiskiem ziedojumiem būtu reāls ieguvums, jāmainās uzņēmējdarbības kultūrai. Ļoti nepieciešams ir izveidot tādu vidi, kas sekmētu NVO finansiālo stabilitāti — tiesību aktos par sponsorēšanu, uzņēmumu ienākuma nodokli un fizisko personu ienākuma nodokli jābūt iekļautiem noteikumiem, kas NVO dotu iespēju izmantot sabiedrības līdzekļus.

5.2.9 Sadarbība ar pilsonisko sabiedrību parasti aprobežojas ar leģislatīvu iniciatīvu aizstāvēšanu, savukārt pilsoniskās sabiedrības organizāciju mēģinājumiem panākt lielāku pārredzamību un samazināt korupciju ir bijis maz sekmju. NVO sadarbību ar valdību kavē problēmas ar informācijas pieejamību, to galvenais iemesls ir Likuma par piekļuvi publiskajiem dokumentiem slikta īstenošana.

5.2.10 **Nenotiek oficiāls pilsoniskās sabiedrības un valdības dialogs.** Eiropas Komisijai vajadzētu palīdzēt Kosovai valdībai izveidot oficiālas struktūras sadarbībai ar pilsonisko sabiedrību. Valsts iestādēm jāizveido mehānismi un struktūras apspriedēm ar pilsonisko sabiedrību, kā arī jāieceļ un jāapmāca valsts ierēdņi, kas darbotos kā kontaktpunkti ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

5.2.11 Pilsoniskās sabiedrības organizāciju pūliņu rezultātā valdība ir sākusi izstrādāt "Valdības un pilsoniskās sabiedrības sadarbības stratēģiju". Šis process ir sākuma fāzē, un to koordinē pilsoniskās sabiedrības sadarbības tīkls "CiviKos Platform".

5.2.12 Nav specifisku mehānismu par līgumu slēgšanu starp valdību un pilsonisko sabiedrību, ne arī tiesiskais regulējums par to, kā izvēlēties saņēmējus nedaudzajām dotācijām, ko valdība piešķir NVO; patlaban piešķiršana notiek lielā mērā uz subjektīvas izvēles pamata. Eiropas Komisijai vajadzētu Kosovai valdībai sniegt tehnisko palīdzību šādu mehānismu izveidei.

5.2.13 Tā kā nav skaidru reglamentējošu noteikumu, kas mudinātu iesaistīties brīvprātīgajā darbā, nevalstiskajām organizācijām ir ārkārtīgi grūti šādam darbam piesaistīt individuus vai grupas. Kosovai valdībai vajadzētu ieteikt izmantot kā paraugu Eiropas leģislatīvos aktus brīvprātīgā darba jomā.

5.2.14 Vides aizsardzības jomā valdībai jāpastiprina sadarbība ar pilsonisko sabiedrību, un būtu jāriko strukturēta

apspriešanās ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un tās jāiesaista politikas veidošanā un publiskās debatēs.

6. Kosovai pilsoniskās sabiedrības organizācijas un IPA

6.1 Piekļuve IPA līdzekļiem

6.1.1 Laikposmā no 1998. gada līdz 2009. gadam EK palīdzība Kosovai kopā sasniedza EUR 2,3 miljardus, ieskaitot Eiropas Savienības tiesiskuma misiju (EULEX), Eiropas Savienības īpašo pārstāvi un Starptautisko civilo biroju (*International Civilian Office*). Eiropas Komisijas galvenie divpusējās sadarbības partneri ir bijuši Vācija, Šveice, Norvēģija, Zviedrija (*Sida*), Nīderlande, Apvienotā Karaliste (*DFID*) un *USAID*.

6.1.2 Saskaņā ar Daudzgaļu indikatīvo plānošanas dokumentu (2009–2011), ko Eiropas Komisija apstiprināja 2009. gadā, Kosovā tika noteikti šādi četri prioritārie jautājumi: **pilsoniskā sabiedrība**, vide, iespēju vienlīdzība un laba pārvaldība. IPA līdzekļus ir paredzēts iedalīt trīs pamatvirzienos: atbalsts politisko kritēriju izpildei, ekonomisko kritēriju izpildei un Eiropas standartu sasniegšanai.

6.1.3 Tā kā Eiropas Savienība ir ietekmīgākais donors gan palīdzības apmēra, gan līdzekļu piešķiršanas kategoriju ziņā, tā potenciāli var noteikt, kuriem jautājumiem saistībā ar demokrātijas veicināšanu un sniegto atbalstu tiek vēltīts vairāk uzmanības. Tas nozīmē arī to, ka Komisijas intervences efektivitāte ir izšķirošs faktors tajā, kā tiek uztverta un leģitimizēta Kosovai piešķirtā starptautiskā palīdzība.

6.1.4 Saskaņā ar politiskajiem kritērijiem no IPA līdzekļiem Kosovā atbalsta administratīvās spējas uzlabošanu un iestāžu veidošanu, tiesiskumu, cīņu ar korupciju un organizēto noziedzību, cilvēktiesību ievērošanu un serbu un citu mazākumtautību aizsardzību, pilsoniskās sabiedrības nostiprināšanu un publiskos plašsaziņas līdzekļus, iekļaujot visās programmās pilsoniskās sabiedrības jautājumus. **Laikposmā no 2009. gada līdz 2011. gadam no Kosovai paredzētās kopējās palīdzības 2–5 % ir iezīmēti pilsoniskās sabiedrības atbalstam.**

6.1.5 Lai gan Eiropas Savienības atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai ir arvien palielinājies, sarežģītu birokrātisku pieteikšanās procedūru un relatīvi liela minimālā dotācijas apjoma dēļ lielākā daļa organizāciju šos līdzekļus nevar izmantot. To pašu iemeslu dēļ ir palielinājusies plaša starp lielām un mazām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Pieteikumu sarežģītais formulējums un tehniskais raksturs joprojām liedz kopienu un vietējā mēroga pilsoniskās sabiedrības organizācijām piekļuvi ES līdzekļiem.

6.1.6 Pilsoniskajai sabiedrībai paredzētais EK finansējums tiek piešķirts lielākoties demokrātijas un tiesiskuma sekmēšanai un mazāk tiem, kuri veicina sabiedrības un ekonomikas attīstību.

6.1.7 *IPA* atbalsta ietvaros atbalsttiesīgie sociālie partneri nepiesaka iniciatīvas, kā arī trūkst īpašu programmu, kas tiem ļautu uzlabot veikspēju.

6.1.8 Joprojām bažas izraisa Kosovas pārvaldes iestāžu ierobežotā spēja izmantot pieejamos *IPA* līdzekļus. Valdībai pilsoniskās sabiedrības organizācijas būtu jāiesaista *IPA* palīdzības prioritāšu izvirzīšanā.

6.1.9 Tā kā Kosovā nenotiek strukturēts dialogs starp pilsoniskās sabiedrības organizācijām un valdību, EESK atbalsta Eiropas Komisijas nodomu 2012. gadā finansēt projektus par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbības tīklu veidošanu nolūkā atvieglot dialogu ar pārvaldes iestādēm.

6.1.10 EESK iesaka *IPA* ietvaros priekšlikumu iesniegšanas konkursus plānot tā, lai finansējums būtu pieejams visiem.

Briselē, 2012. gada 28. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON
